

NOŽ LEPOTE

monolog

I

Da li je ovo doba omraze ili doba smene godišnjih vremena koju najavljuju poljske gugutke? Ako dolazi preleće tada još ružnija postajem u ogledalu susa i nerodnih godina a ljubav će opet da mi odgolopira na jatu crnih vranaca ispred kapija ispred kapija još uvek zatrpanih visokim snegom. Odajama pustosi sada moja ružnoca i sva naježena kuća je moja Gospodar je napolju u loru na znake u loru na seme i novu krv Ona je u svojoj nevestinskoj odaji prede i uspavljuje se nad svojom lepotom ali će ubroj da je proguta moja senka O daleko si Gospodaru da bi video kako se ona zaboravlja čeljavuci se pred ogledalom. Zutim palcem otvaraju prozor neće li doći već jednom Ciganu da prodaju otrovne čeljevice i ružnu ogledalca neće li doći već jednom svadbe sa novopravljanim oružjem — ali vreme mi pruža samo oštiri nož vetra to vreme ljubavi ili omraze.

II

Misao mi okopnjuje. Napolju mlađa crna zemlja je poprskana krvlju petlova. Još uvek vremena ne mogu da sakriju od belih zora ni od Cigana koji proviruju kroz prozore puni otrovnih darova ni od naoružanih svadbi koje vitaju handžarima Ona je u svojoj odaji uplaćena mojom senkom pred vratima. uplaćena mojom senkom pred vratima. Moj nož je velik od omraze i ne može da se sakrije pred njenim belim vratima ispušćice kroz sasvim tamne šume noći da bi joj presekao vrcpu snu lepi nož mog Gospodara koji je u bezuspjehu nom loru na svoje seme i krv. Noć je puno ozelenjih šuma. Ova noć. Njena vrata su potpuno razjedene zrovima i ne opire su mojog rapovog senci. Polako joj se zavrčatim pod svinje i nevestinsko ruho. Stasita je, topila od kandila, neraspredena u svom snu. Ali još je stasitiji moj nož belih praskozorja. Otsekoh joj glavu, to klupče nera-prednenih snova. Nož je propavao tihu nad njenim grlo i izgubio se u praskozoru u praskozoru koje je potseklo ozelenjene šume noći. Moja senka je srvišala odaju. Pa, Gospodaru, dodji sada da ljubiš svoju krv koja ti nije osigurala muškost u loru.

IV

Gladujem za tobom, Gospodaru, pri punom mesecu. Peljen je izrastao na vrati da bi u sredstvu njega kotile zmije da ne predju preko njega već ni Cigani ni naoružane svadbe. Došli su skakavci i lenjiva kuga da haraju sa bolestima po lanjskom semenu. Istrinula je njena glava od podneva, istoplila se od vrelih večeri. Lepota nam je ostala da se oslobođena sa crvima plodi. Sada sam samo ja ta koja noću oteta u polje ostavljajući za sobom osetljeni dom i rapavi hleb zapretan u prašini. Pas daljina vije. Sama sam i borim se neprestano sa lepotom čekajući tebe. Moje snažno telo neće oploditi ni sive, ni hiljade nerodnih godina bez tvog novog semena iz ovogodišnjeg lova. O dodji Gospodaru moj, ogladnela sam za tobom.

Gugutke su uginule i lot je uvelo smrt. Kuća je ogradjena lancima suše. Moja ružna senka luta po manastirima.

V

Sve najgora neka me zadesi. Aj, lov je bio bezuspjeh. Dođao je on onog jutra kada sam sa nožem ogovarala moju lepotu, na lipšalom konju, sa crklim sokolom, dođao je sašun i pobeleo od pomisli na bezuspjeh lov. Reče: sve je po starom, i potraži nevestu. Ja pokazah na moj nož tihu mu pevajući.

On ode po seljake pomilovavši me bićem. Sve najgora neka me zadesi, jer lov je bio bezuspjeh i novo seme nije doneto. I dok sam čekala na seljake tihu sam pevala svome nožu poznatu pesmu o lepoti jer to nije bio moj Gospodar od pre poslednjeg lova: njega su pojela bezuspjena razmišljana o novom semenu.

On je bio bolji pevač. Dovede je seljake sa buktinjama i reka opet: sve će biti po starom, i izgazio peleć postavljajući stari kamen na prag. Sok pelena je propevaо. Seljaci su vadili noževe i isto tako pevali namučeni bezuspjelim lovom. Neka me sve najgora zadesi jer nije doneto novo seme.

Bacih nož i povikaš da dovedu četiri konja. Dovedoše četiri konja, vezah ih za moju snagu, i zapevah na sve strane da razapnu moju snagu, moju stasitu snagu na sve četiri strane.

Konji povukoše, crkoše ali propevaše.

Bogomil ĐUZEL

MINSKO POLJE

Da, mi nemamo tradiciju, mi bez tradicije. Mi nismo što i drugi.

Ali, imamo prošlost. Psihološki. Preko glave smo zatrpani njom. U snovima. Prošlost koja nije odživljena i koja samo čeka da se otlete, da se razveže kod nas u daščnosti, a još više u budućnosti, da bi se, zajedno sa onim što će doneti novo vreme, odživela. Bećarski.

Druzi imaju prošlost. Istorisku. Izivelu. Mrtvu.

Svaki od nas je vezan vezama i psihološki unapred predodređen. Naše oslobođenje završava se gradnjem nove stvarnosti iluzijom. Ludilom ili smrću. Mi smo temeljni prostora, izleteli iz cveća idealno povoljnih društvenih prilika, namagnetisani i omadjani vremenom.

Druzi žive u površinskoj daščnosti i uveće se usavršavaju u lak san. Na savesti imaju samo dve tri preljube, neverstva i ljubavnice.

Mi smo silovani od vekova, oplićaćani od vremena smrti i života koji sagoreva kao iskra.

Telefonski (krivo spojeno) — Drugi:

Halo, pitamo Što je tamo... Šta ćete raditi danas? Teško se budite? doručkujuće, idete na posao, vraćate se. Kako, ne ide, recimo, nekad u šetnju, ne, ne skitate... Sram vas bilo, kako smete?

Privatan razgovor, iz neposredne blizine — M i:

Dovoljite (ili nećete dozvoliti, što je, razum se, svejedno) mi ne spavamo, mi sanjamo, što znači stvaramo čak i na javi, a kada se probudimo, zaledjeni poljupcem neskoro hiljadogodišnjeg princa.

Mi činimo život i gledamo da što više doživimo.

Oko naših glava zuje hiljadu poljubaca i kruži kao vasešljanska kruna da bi malo docnije uz užasan zvuk popadali na naše glave, opusotili ih do zaborava ili ohladili se i iztrivali s nama.

Poliupci tainih (godišnjih) ljubavnica, vestešta (onovremenskih), Eva i zmija iz raja, o ne ljubavnice (onozemaljske) i hora veoma diskretnih devojaka.

KANONADA

Elementima krčimo puteve, obaramo bedeme, elementima postanjujemo našeg sveta. Element je naša reč — ime. Od drugih elemenata: elementi boja — pre svega: crvena, iza nje i u mislima; crna; žedj za plavim i zelenim; elementi prostora — tačka, izrešetana vratom iz svih uglova vremena i beskrajno pušten zrak; elementi vremena — hiljadu godina i dan ovaj današnji; elementi ljubavi — odricanje i žrtva; elementi naštevi — mi sami i ono o čemu još ne znamo a što predosećamo ili smo čuli o tome; elementi svetlosti — sagoreti... A, razume se, i elementi Mendeljejeva. Ali ne, zaboga, svih sto i nešto. Oni što se liju, duvaju ili zvone. Jer i tamo imamo nepriradljivosti. U hlebu, prostoru za radjanje, u prirodi oko nas ih otkrivamo, u sebi i u svome delu. Sa njima živimo, sa njima se hvatamo u koštar, to je naša blagodet, naša aždaja koja nas guši.

Tudja nam je svaka priča o iznajansiranosti. Nijanse ne shvatamo, ne želimo da shvatamo i nemamo vremena za njih. Nijansiranost je dresura, njansura glazura, ni uzmni ni ostavi. Ko ih se hvata gubi dragoceno vreme, pleće čarou za spavanje. Mi gorno gazonu preko njih, noseći samu najnužnije: san kao hranu, reč kao paru.

Elementima Vas gadjamo. Šibamo. Element je naša klica, ferment i bakcili. Sve čemo klijati, sve raskiselti, sve zaraziti.

Elementen smo mi sami. Mi — nasešno sirci ovog vremena.

Elemenat je naš ep.

ZIDANJE

Naša najviša dostignuća, od bogumilskog pokreta i narodnog epa do Narodne Revolucije, bila su odvek antiteza, kontraverzija i negacija. Negativizam naše epove, odnedavna i kod nas, nije ni u kom slučaju ono što je nihilizam, što je konačno i ap-

bogomil đuzel — radovan pavlovske

EPSKO NA

surdno, jer kod nas vreme ne može da se zaustavi.

Da, negacija negacija, i još hiljadu negacija neka nas spasu, da bismo na kraju nešto prihvatali.

EROZIJA

Stvaralački proces stremi u svincu odmatavanju ka jednom svom vrhu gde je postignut maksimum komunikativnosti autoričkih asocijacija i ideja u odnosu na delo koje se razvija, gde se one najuspešnije ulijavaju u njega. Razume se da se ovaj vrh ne poklapa sa onim što je stvaralač imao da kaže, pa se zato on i kreće do sledećeg dela. Posle tog vrha kreacije sposobnost za kreativno stvaralaštvo vrši se gasi (zakon balistički) dok ne isčešće u poslednjem rečima koje obično ništa ne znače i koje su direktno povezane samo sa početkom. Pored toga, tada jačaju i sve više ulaze u dejstvo negativne snaže koje uvek verno prate svaku kreaciju i koje su okrenute ka njenom antipodu — rušenju. Moderni stvaralač navikao da pretražuje i stranputce svake vrste stvaračnja, često puta na svršetku (ponekad čak i u početku i duž celog dela) uводи taj instinkt rušenja pozitivno kritikujući i negativno odričući (improvizacija namernih padova i uzdanja, artificijalni kvalitativni skokovi itd.), ne stremi uvek da dosegne vrh svojih komunikativnih sposobnosti da bi „uhvatilo“ poentu, pa ostaje radnje u njegovoj pozadinu, koja, iskorisćena celovito, konačno završava delo, ne dopuštaći mogućnost da se ono obradi na ističući, čak ponekad ne dopuštaći ni da se ono prekreće, i još totalnije prazni svoj komitet. Vrh razume se, ostaje i ovde tek da bude dosegnut.

Tu je začetak jedne korozivne estetike koja se hrani iz samog dela, nagrizajući i samu sebe. Samo delo nije više afirmacija svoje kohepcionosti tako mučno prikljenjenih životnih asocijacija u ličnosti pesnika, već i svoje destrukcije i rasprskavanja same pesničke ljestnosti kojom se negira. Postoji jedno oslobođenje energije čijim praznjenjem sve na kraju isčešava. Postoji jedan humor ili jedna proizvoljna razudnost koja karikira samu kreaciju, kao sveti čin, što je posledica rušenja boga, kao obstec vorca kar i svih dogmatskih ideologija i ideja. Tako, kreacija je i sopstvena reakcija. Ili se to kritički duh pretiče u stvaralački da je danas stvaralač svakao, a bez malo nikog, podložan ovoj metodi, a i ne.

Nova estetika u svojoj nezasićenoj potrazi za lepim obuhvataju pojam lepog višepolno, dijalektički, tj. iznutra. I dok se gradjanски ukus obilžava oko lepog za samo dobro odnegovane prirode (kićenje perjem l'art pour l'art) a šetao kroz njega sa naučnim, uglavnom pozitivističkim formulama (impresionistički zanos) ili pojam lepog uzimao neoskrvjeni nikakvim teorijama, jednostavno kao neobjasniv simbol ili dilettantsko „bitće-po-sobi“ (razume se simboličko stjeplilo), nova estetika smelo pokrenuta nadrealističima shvata lepo kao njegovo razbijanje na atome i ponovo vratno, ma (impresionistički zanos) ili pojam lepog uzimao neoskrvjeni nikakvim teorijama, jednostavno kao neobjasniv simbol ili dilettantsko „bitće-po-sobi“ (razume se simboličko stjeplilo), nova estetika smelo pokrenuta nadrealističima shvata lepo kao njegovo razbijanje na atome i ponovo vratno,

način na koji se uspavaju zanave. Za masne je savršeno već spremnost da pojede, da se produži potom bez zadiravanja, dajući možda samo jednu ritmičku celinu o životu koji je obuhvatio i okupao. Jer mi ga osećamo kako strui podzemno i s vremenima na vreme udare u temelje kuću i zidova koji je dobro rezoniraju i ne možemo da budemo gluvi za njegovu bogatu običenu rezonancu.

Ep nađe se traži hermetičku završenost već spremnost da pojede, da se produži potom bez zadiravanja, dajući možda samo jednu ritmičku celinu o životu koji je obuhvatio i okupao. Jer mi ga osećamo kako strui podzemno i s vremenima na vreme udare u temelje kuću i zidova koji je dobro rezoniraju i ne možemo da budemo gluvi za njegovu bogatu običenu rezonancu.

Ep ne može nikada da bude savršen, disciplinovan organizovan. Uzaludno je da se zauzavamo, da mu sagradujemo brane: nećemo od to prijave podvijale reke nikada da stvorimo balsamovano jezerce. Njemu možemo da damo tok, odredjenu usmerenosnost, da ga izbacimo kao strelu, dosežući plod, ali nikada, zaboga, ne kusajući od njegove otrovne i zaražne sadržine od koje se uspavaju zanave. Za masne je savršeno isto takve prirodne, kao što su, recimo, terce. Ne sumnjamo da će nam ona ovde ili onda sama pasti u ruke (kao svaka forma), nama, koji ćemo sve sino do ne primećujemo ili da se pozajmimo da je ne pozajmimo.

Ničeg savršenog a još uvek mnogo novog. Na našem putu ne treba da ima nikakvih prepreka koje ne bismo mi sami rodili.

Ne postoji druga slika sveta, osim ove metaforične i natopljive, osim do dna. Ne postoji i ne može da je ima.

Pesma je ono čime je svet započeo i čime će sigurno i da završi.

A taj svet mi ne smatramo za kompletan dok u njega ne bude utkano i makedonsko obeležje.

GLASANJE

KUMOVANJE

I kategorija — ime
Marko Kral, Črešnjev Dol, Sloeštica, Karadželuz, Zeleznica, Reka, Rača, Hanic, Bolen, Dojčin, Konjanik, Svdabar, Stopan, Prokopsan, Lipsan, Stapsan, Aman.

Na svaki otkriveni element u prirodi stavlja se znak. Pesma treba da bude ozaglavljena, pesnik imenovan, obeležen, bez razlike da li je to uživ, lelek ili prokletstvo. To je potrebno da bi se pesma kazala, ispevala, da bi propovedala. Ako pesma može to da izdrži, tada je to epska pesma i epski je i pesnik.

Mendeljejevova tablica će se popuniti i proširiti do raspadanja (formalno). Naši epovi nam daju više nego reč, daju nam ime. Ep se oslanja na prvo ime (reč koja je već bila reč, pred prareč, reč kojoj je dalo ime, reč krštena (imenovana) kao što se nekada u Njujornu vreme postanak sveta oslanja na „prvi impuls“. Time ep dokazuje svoju povezanost sa duhom jedne kulture i slovom jednog naroda čije je vrednost poznata (što ipak ne znači da pesnik nije slobodan da nju potvrdi ili odbaci — ili čak iziera).

Imena se ne stavljaju slučajno, ne izgovaraju se radi zvučnosti (nema rezonanca i tako ruši sve lažne prostore); imu u epu je vojskovođa radnje. Ime nije lična imenica, ime dobija funkciju i nije samo dobro za izgovaranje po kućama, svadbama, putevima i rastancima. Imu je prvo krštenje i umovanje. Neka ne bude ono samo neotkrivena reč, neka ne bude imenstičarsko, izgovarano po logorima, pred matičarima i popovima, crkvama i domovima. Neka ono u pesmama bude — heroj.

BACANJE KRSTA

II kategorija — množina, masa

Lisje, drvo, vetrasta, seništa, doždovi, se-majstva, leleci, vremena, letinina, zimni na, klimi, kukavici, mitini, pretci, žetvi, vojski, vojni, vojni, svetini, oni, traje.

Svet stoji (ne puni), oslanja se i gradi se iz bezbroj elemenata, logika, atoma. Stvari su u množini, zbirnoj ili običnoj tj. sabiraju se ili množe, razmnožavaju.

Ako ima predviđeni ep, množina čini njegovo jezgro. Množinom se ep puni, kroz množinu se prazni, prosljava, pa tako nikada, nema vremena da umre, da bude mrtav, osudjen je uvek da bude nov. Ep izvire iz mase, približava se imenu i opet se vraća natrag.

U epici postoji mnogo pesama i množina pesnika znanih i neznanih, kumuju ih. Jedini smo od njih. Znani čak i imenovani. Zbog toga od imena izvlačimo kredite. Njime opet pronalazimo množinu, većinu iz koje smo ponikli.

Mi nemamo ime — mi smo množina. Održimo se svake rođinske veze. Na kraju im i nije tako daleko od množine. Jer ima izgovaranje hiljadu puta na hiljadu govornih i nemušnih jezika — nije više samo ime. Ime postaje množina, a i oni koji su ga izgovorili. Velika prestatva izgovaranja i beleženja odigrava se u prostoru, sredini u kojoj se ep prostire i ostvaruje. I mi na kraju vidimo da je i množina imenovana u prostoru i da se uopšte se rečima postupalo veoma loše.

Množina opet može da bude masa, živa ili mrtva, u koju smo podjednako zaljubljeni, stavljući se pod zakon gravitacije i dijalektike i uzimajući masu kao mogućnost i zemljinu težu.

I mrtve mase privlače prostor započinjući život, organski život. Prostor oko njih se krije, puni se skrivalnicama, leže u embrionu, ureć, da bi se u njoj opet uzdigao, raspušte.

Sto*, pak, na kome pišemo nije ni četvrtast (rangiran) niti pak okrugao (liberalan) i njegov kraj

uopšte ne možemo da sagledamo. Masa, i uopšte materija je beskonačna. Sve je materijalno i sve ima mogućnosti da to ne bude. Materija se stenejuje. Ali i najprostija masa ima prostor, a u prostoru se raspršava i razleće množina igrajući, veseljeći se i venčavajući se sa imenom.

ALEA JACTA

III kategorija — prostor

„Dajte nam dovoljno prostora i mi ćemo od svake stvari da na-pravimo, pesmu“ uzvikujući mi danas sledeći pravilo: krik treba dati prostor u kom će odjeknuti u vreme za koje će stići do uha. Neka to ne bude neki iskrđeni mostor koji može isto tako zanatski da se ponudi kao što može da se versifikuje jedan tekst. Treba pronaci savšinu novoprostora, divlje i akustične, koji će se kruti novim emocijama i bogatim sudarom imena i množine. Pesma treba da bude okupljena u prostoru kao novorođenče, embrionuma. Njio je nedovoljan svaki onaj prostor u komu one ne bi mogale da se okrene oko svoje životne ose, u komu ne bi mogla da se sakrije i da pobegne. Ona traži onaj prostor u čiju mogućnost ispunjavajući su prvi ljudi sumniali, da bi posle duga bitki filozofa očko toga to dokazale estantske piramide i hramovi Maji. Onaj prostor koliko potvrdio ispunjava samu mrost beznačajne smrti koja je isključena iz trajanja. (Naj nam bože da osetimo i tu slast!)

Prostor treba da se pronalazi zato što nješta najviše i ima u svemu i prostoru. Prostor treba da se traži u slikama, pretstavama, idejama i u samoj reči u čijem odjeću se kreće mnogo svetlih prostora i da se uvodi u pesmu kač pole na komu će moći da se diše, izdavata, eksperimentiše (jer zaista za traži vrši prostora od avanture koja traži beskrajnost). Ustvari, svaka je pesma, čije je prvo odmatavanje u znaku uvođenja novih prostora, epska. Pesma treba da otvori nove puteve, a ne da zatvori svoj sopstveni.

I tako kada mi danas arhimedovski uzviknu: dajte nam prostor... mislimo na ovo: dajte nam prostor u kućama, prostor u stvaralaštvu, prostor u glavi, pa ako hoćete i prostor na harđi, dajte nam ga da ćemo mi već umeti da ga popunimo slovima, dijung i velikim kao osvetljeni AUTOPUTEVI i IZGRADNJE, visokim, kao kule: ako je potrebno mi ćemo graditi ta slova.

OPKLADA NA JADAC

Ako treba da se preispisuje dijalog: jem ruke neka vrednostna praga stvaranja nečeg novog, tada je to na prvom mestu humanost i humano u čovku. Jer odivek je humanost bila iz spiska izvilkivanja uz ratove, revolucije i manifeste i ponovo je bila potvrđivana delima i daždinama. Humanost je sama-po-sebi primitivistička, naivna i na brzinu skrojena utilitaristička želja za popustanjem kaša pred blagotrobijem. Mi danas u nju, jasno, ne verujemo inače bi prvi sretnutom čoveku gurnuli prste u oči. Dok ne prestane svako lupanje u grudi i svako plaćljivo hvalenjje, „dobrote“.

Borba između dobra i zla je najstarija evangelijska definicija epa. U njoj nije uvek pobedivalo dobro. Ali je humanost bila uvek na vidiku, dokazana, ili jednostavno ispričana. Ukoliko se ona više izvikuje, utoliko se više iskušava u čovku, utoliko je veća njena priča i njen trijumf (ako se baš želi trijumfovati ili se oseća potreba za tim, mada je to opet na njenu štetu). Da, ista je priča, ali, molim, druga svirka. Biće i dosvirana. Mi sviramo. Vi plačete.

Epovima o istinskoj suštini čoveka on će biti moralno zasejen, zanesen.

* Igra reči: m a s a na makedonskom znači i sto (prim. prev.)

VREME UPITNIK

Moderan haos je uveo Razum. Zajedno sa njim i povorku burleskih lakrdija, apstraktnosti, apsurdnosti. Tragedija je izgubila smisao koji je imala u Renesansi i Zlatnom veku i utafila se u svakidašnjici zamenujući pučku „operu bufo“. Mi joj više ne verujemo. Ona još uvek pali ali dočice vreme kada će se izgraditi nešto od čoveka i za čoveka.

Jer sreća sveta je veliko i mi stojimo u njemu.

STARÍ EP

Linearnost starog junačkog epa koji sledi ritmički odmerenu naraciju sličili su polovinom Novog veka sukob osećanja i racionalnog, sve zaostrenja dramatika koja je na kraju dovela do „toka svesti“, retrospekcija, reminiscencija. Zato narrativni i nije više osnovno u epu već ta uloga prelazi na sam sukob tema koje narrativnost postavlja zadržavajući svoje mesto kao pozadinu, refren, radi ispunjavanja prostora ili radi njegova razlikivanja. Nekada je narrativno bilo sukešljivo napredovanje vremena, sada ono napreduje i u prostoru ili boži od njeza da bi se izgubilo. Vrhunac epa je u dramskom konfliktu (junak ubija aždaju, mi škrabamo manifeste) što je istovremeno rekrešenje svih estetskih, moralnih i drugih pitanja. Ali taj glavni sudar situacija ne mora da bude jedan i jedinstven, što znači konačan, čak ne mora ni da se raspoznae kao takav, jer sušinski, razbijajući naraciju kao kontinuiranu masu, razbijaju se i njegova jedinstvena važnost, pa možemo da ga zapalimo rojem drugih manjih i većih sukobnih emocija koje napreduju savladajući materiju i formu do dokle to traži (ili ne traži) rasplet.

STA JE SA TOM MRCINOM HEROJEM NAŠIM

Zašto nemamo danas lik savremenog heroja? Zato što njegovi korenji i životi nisu ovde, mada on sada prvi put oživljavaju i oslobađaju se. Zato što je on još uvek tamo gde smo go ostavili, u narodnim epovima i apokrifima, savremeni heroj je pesnik, slepi guslar koji prati o sebi pretvarači se u aluziju i metaforu, u najsuširoviju stvarnost koja se graniči sa ludilom, savremeni heroj je srednjekovni prepisivač koji skapava bez širokih prostranstava sa vazduhom radi preobražaja rukopisa, savremeni heroj je devetnaestkovni prosvetitelj pod čijom gradjanskom nepreživljenošću ključaju istine i zablude zamjenjuju jedna drugu, savremeni heroj je konačno ovaj naš danasni čovek koji ne može još uvek da se snadije u svojoj totalnoj emancipaciji zaraženoj potrebovi ali ovlašćenjem modernog čoveka i njegovom fanatičnom željom i potrebotom za novim životom. Savremeni heroj je hiljadu glava azlaja iz bajki koje govoriti odjednom svim svojim glavnama i čiji govor mora zbor, toga da bude nemuš, mučav, mutav, upola legenda, upola nestvarnost, upola metafora, sa hiljadu životu koji će biti oduzeti i koji svakako treba da budu oduzeti ali tek kada ih on sam proveri da bi video koji je od njih sadrži klicu života, atom snage koji će mu pomoći u ovom vremenu kada ga sve gura ka stvarstvu stalnog heroja tj. onog koji upravlja, koji živi ovromvenski. Zato savremeni heroj mora ispravu da bude nedonešivo, sročno bez majke i oca, bez vremena i svog doma, stranac u sopstvenoj kući, metafizički upitnik sa sve stvari vrednosćima koja treba proveriti, uvezan kompleksima od glave do peće u svojoj skupocenoj čauri, nesrećni epa. Ali baš zato što je kao mitološko neuništivo biće koje se budi i sadrži hiljadu životu, nijedno od ovih prokletstava tako fatalnih za zapadnog čoveka, neće biti konačno, ako se potraži sama sadržina i izvuče jedna životinjstvena egzistencija u odnosu na epohu. Vreme tu izrađuje ulegne mere, kada se zna i veruje da će on, taj savremeni heroj, sigurno da izvoziće pravo na status svetskog podanika.

U našim pesmama junaci su prvo pesnici, junaci smo sami mi.

S makedonskog preveo
Vlada UROŠEVIĆ

GORKA SELJENJA

IV.

Gde su mačevi živih?

Pecalbari sa natovarenim konjicom ostavise lade sa žitom na moru i vratiše se uz zvuke čekića. Glad silazi niz brdo da ih sačeka. Spavaj dete kao da se ništa ne događa. Spavaj sa ključevima gladi na guvnima.

Smrt je naoblila nebo. Mi skupljamo pokrivače.

Neka domovi plaču za nama.

Spavaj o ljubavi, venčasmo provo osećanja, zatim tela i behu dan i noć i dete nam čuvaže postelju.

Ali šta bi?

Glad pusti pipke u krv, u same

i sada se hrani klijanjem.

Gde su mačevi živih?

VI.

Odmor pod najvišim drvetom koje se hrani sokovima mora. I dok ja, dečak,

bršljam znoj sa čela produžujem da pišem ovaj spev o našim seljenjima

roj zlatnih pčela proleće mi nad glavom noseći tužnu vest iz naših sel.

Kosci u ūži piju rakiju usred cveća. Žuti gromovi iznad kuća. Oh, južno od mera i jednom selu sunce zalazi uz dečji plać.

Gore su vetrovi koji piju oblake, dele crvenu zemlju

i postavljaju medaše sna. Zemljače, gledaj ovu lepu sliku mora kojim su nas plasili u djetinjstvu.

Ja sam ta senka koja prebrojava pesak čekajući brodove.

Neće ni doneti ni svitu ni blagorodno seme. Ostaje mi pesma i organj u krvi.

Nagrada pripada pešacima. Cvjetovi i munje

treptere u praznim sedlima. Nekoliko pčela sa medom u ustima

[zviji

na praznim sudovima po kući.

Mi smo se povukli iz peščanih kula, iza nasipa, ostavljajući

[crve

da nas brane od podmuklih napada.

Ravnica je zeleno platno napadano skakavcima.

Bose vojske leta se obuvaju i pune puške

kurčumima od cvećnog praha. Ujeseni slavu gube glas.

Onaj koji je prošao kroz prazna selu primeti je jednu pticu

kako leti nehom upravljava mirisima zemlje.

Utrobe su zvećete. Ja sam prvi ljubavnik.

Mesec izgrevra sa slikama rata. Izvadiše

zemlje; kuke koji su noči ispod kamena

ne probudiše se da ozvuče dan. Suša je letela putevima.

Pustimo još jednu suzu i sve čemo zaboraviti. Mi smo poneli

i organj sa sobom. Ne pokazuj prst, ne misli na smrt. Ja sam

[prvi

ljubavnik.

Ali jedan mladić leži mrtav ispod divlje ruže u šumi. Proteče u vodi.

Zabe pevaju pod prolećnim ledom, čiste se prazni am-

[bari,

cro dubri zemlju vazduhom koji izdiše, sav prolećni vazduh

stavu pretvara u pesmu a žene kradu rumenio od šipaka.

[Kakav

pejaž odmora.

Zaklapam oči i gledam kako prolazi smrt.

Ne može se zaspati ispod pokrivača straha. Jedna zvezda u

[Inočito

pretvara se u staricu. Deca ubijaju svoje ptice da bi videli

su lepe. Časovnici zvone. Krv je pričest, telo bela biljka,

ljubav ima svoje boje.

Dugo će se sečati mog poljupca. Odmorimo se još malo

i razmislimo o sutrašnjem putu.

Kritica rije čas ispod mora čas ispod snega. Leto se završilo

požarom jedne kuće. Ruža moja što te ostavih na čardacima

[zagledanu

u porudu vode, izgejalo je sunce i doba rata. Moj mač je pun

mrtvog vazduha.

Gomile pesaka u kojima je zatvorio duh mora.

Ispod kopita mog konja venu ruže.

Ja tražim liniju njenog tela i staram muziku

koja čini da kasnite. Odmor, a u odmoru nam gori sveća.

VIII.

Plemena su se parila kraj ognjeva. Porod je plakao u vazduhu.

Baćeno je bilo seme i više nisam čuo bubnjeve

ni uplašene životinje. Moje rasrđeno detinjstvo

sa najvišim drvetima gledalo je zelene poseve

i nagli rast oblika koji su pripremili

dnevnu prestatvu kise.

Igrao sam se kritičnjacima. U vazduhu se rasvretavao otrov

Ali ne zadugo.

Na belim konjima ti stranci dojahaše i pregaziše brda

i ozajeno lice priljubiše na hladne prozore.

Brao sam oskudno korenje.

Mišja gnezda su se razmnožavala po žetvama.

O užasno:

posle poljupca dolazi smrt.

I jedne jeseni obasjane svećama

svečano sakupili svoje tralje i sidoh u ravnicu

ostavljajući iza sebe lavež pasa i ognjište

mog ratničkog plemena.

Bilo je baćeno gorko seme u moju zemlju.

Radovan PAVLOVSKI

Pesme Bogomila Djuseža i Radovana Pavlovske, predstavnici mlađe generacije makedonskih pesnika, obavljajući kao ilustraciju i potvrdu stavova i shvatnjičkih iznesenih u njihovom manifestnom tekstu, „Epsko na glasanje“. (Pr-m. Redakcije,